

**Overwegingen bij het evangelie op
Willibrordzondag 4 november 2007:
In één Geest werken aan eenheid**

In de oecumene gaat het om het herstel van de zichtbare eenheid. Dit houdt in het herstel van relaties tussen christenen en hun kerken met het oog op de doorwerking van het evangelie in de hele wereld. Maar dit houdt in eerste instantie in een herstel van de relatie met God. Pas wanneer wij ons innerlijk openstellen voor de Geest van liefde en barmhartigheid, kunnen wij de eenheid met anderen daadwerkelijk vormgeven. Daartoe roepen de schriftteksten van vandaag ons op.

-Context van Lc. 19,1-10: Het verhaal is eigenlijk begonnen met de binnenkomst van Jezus in Jericho. Aan de poort van Jericho heeft Jezus een blinde bedelaar het zicht terug gegeven, evenals zijn plek midden in de samenleving. Maar nog groter is het wonder dat in de stad zal gaan plaatsvinden, zeker voor degenen die zich herinneren hoe de ontmoeting tussen Jezus en de rijke jongeling is afgelopen. Dat was droevig geweest, en het had geleken dat het koninkrijk van God maar moeilijk toegankelijk was voor de rijken, ook al waren ze rechtvaardig, zoals de jongeling. Die ontmoeting had ook vele vragen opgeworpen, vragen die ook voor ons, volgelingen van Jezus in het westen, zeer van belang zijn: “Als die rechtvaardige al niet het rijk van God binnen kon gaan, wie dan wel?” Zo vroegen de volgelingen in die tijd al direct aan Jezus. Maar voor God is alles mogelijk. God ontfermt zich over iedereen en heeft alles lief wat geschapen is, zo zegt het boek Wijsheid al.

In dit deel van het evangelie van Lucas, dat wel het ‘evangelie der verstotenen’ wordt genoemd, lijkt het of Jezus’ goddelijke missie steeds meer openbaar wordt in de schaduw en het licht van de eindbestemming in Jeruzalem, dat maar op korte afstand van Jericho ligt. In deze passage wordt duidelijk dat Jezus’ missie ten diepste een missie is van redding en bevrijding. Jezus’ is gekomen om te zoeken en te redden wat verloren was. Daarmee geeft Jezus gestalte aan de uitspraken van de profeet Ezechiël over God die als een herder waakt over het volk. Jezus is de goede herder die op zoek gaat naar het verloren schaap.

-Exegese: Jezus komt nu in Jericho, en Zacheüs ziet naar hem uit. Wat drijft Zacheüs? Waarom verlangen ook wij, net als hij, naar God? Misschien knaagt het werk dat hij als hoofd tollenaar doet aan hem en verlangt hij naar bevrijding. Door het overzicht op de heffingen van de belastingen in dienst van de Romeinen beschikt de jood Zacheüs dan wel over rijkdom en macht, maar misschien kent hij juist hierdoor geen echte, innerlijke vrede. Want zoals hij zijn stad- en geloofsgenoten materiële zaken ontzegt, zo gunnen zij het hem op hun beurt niet om deel uit te maken van de gemeenschap die staat in de traditie van hun voorvader Abraham. Ze beschouwen Zacheüs als verrader die niet bij hun grote familie hoort. Het rechtvaardigheidsgevoel van Zacheüs, wiens naam ‘zuiver’ en ‘onschuldig’ betekent, moet geknakt zijn geweest. Maar het vooruitzicht van de komst van Jezus heeft bij hem misschien de hoop op verandering en vernieuwing gewekt. We weten niet precies wat er in hem is omgegaan, zoals we eigenlijk nooit van de buitenkant kunnen zien wat er echt diep van binnen bij iemand omgaat.

Dan beoordelen wij iemand naar zijn daden, in termen van goed en kwaad, naar gelang wij dat zo zien. En zo doen ook degenen om Jezus heen. Zij laten Zacheüs er niet door om Jezus te zien. Ze vinden dat hij er geen recht op heeft. Nu kunnen zij Zacheüs eens vernederen. Maar die laat zich niet van zijn plan afbrengen. Hij berekent de weg die Jezus gaat afleggen. Als een kleine jongen klimt hij zo een boom in. De grote bladeren verhullen hem, maar hij

blijft zicht houden op Jezus. Zacheüs durft zich niet bloot te geven en schaamt zich voor Jezus en de anderen. Hij is bang dat hij niet waardig genoeg is, precies zoals de anderen van hem zeggen. Misschien geldt dit ook wel voor sommigen van ons.

Maar wij zijn niet te min in de ogen van God, zo hebben we ook gehoord in de tekst uit het boek Wijsheid. God houdt onvoorwaardelijk van zijn hele schepping. Jezus kiest Zacheüs uit om bij te verblijven, zodat iedereen dit in kan zien. Jezus ziet om naar degenen die er buiten vallen of buitengesloten worden. In dit geval ziet Jezus omhoog naar Zacheüs en roept hij hem naar beneden. Misschien plaatsen ook wij net als de omstanders onszelf in het midden en stellen we grenzen aan de werkzaamheid van Gods genadevolle liefde. Maar Jezus laat zien dat Gods Geest juist aan die grenzen wonderen kan verrichten.

In de goede traditie van de gastvrijheid van Abraham¹ opent Zacheüs de poorten van zijn huis voor Jezus. Wat er binnen is precies is gebeurd weten we niet. Zacheüs en Jezus hebben vast een bijzonder maal met elkaar gedeeld. Maar we weten wel dat zijn hart is open gegaan en Zacheüs is gaan delen in de Geest van God. Juist doordat Jezus Zacheüs met barmhartige liefde tegemoet is getreden in plaats van hem te oordelen zoals de anderen heeft Zacheüs zich aangesproken gevoeld. Zacheüs heeft inzicht ontvangen in de dwaalweg die hij was gegaan, en heeft hij de wijsheid en de moed ontvangen om een nieuwe levensweg in te slaan. Een levensweg van rechtvaardigheid en begrip en zorg voor zijn medemensen. “Vanaf nu geef ik de helft van mijn bezittingen weg aan de armen, en de andere helft is voor degenen die ik heb afgeperst in mijn werk. Hen zal ik vier keer vergoeden, wat ik ze heb ontnomen”.² Zacheüs heeft beseft dat zijn onrechtvaardigheid hem van God en mensen heeft gescheiden, en hij wil zijn banden met God en mensen vernieuwen. Hij wil weer echt gaan deel uitmaken van de familie van God. Dat is de bevrijding die Zacheüs en heel zijn huishouden, die onder de situatie heeft geleden, ten deel is gevallen. En dat is de bevrijding die ook zichtbaar moest worden voor de omstanders, zijn stads- en geloofsgenoten. Ook Zacheüs is een zoon van Abraham. Daar is het Jezus om te doen, het herstel van de relaties tussen de mensen die de familie vormen van God. Want niet rijkdom, macht, status of zulke zaken geven ons leven betekenis. Ons leven krijgt juist betekenis door de aanwezigheid van de A/ander. En zo maakt niet alleen Zacheüs door zijn nieuw gevonden zuiverheid zijn naam waar, maar ook Jezus: God redt.

-Overlevering: Hoe is het eigenlijk met Zacheüs afgelopen? De bijbel vertelt ons hier niets over. Maar in de overleveringen horen we hoe hij later door Petrus is aangesteld als bisschop van Caesarea, een belangrijke plaats aan de kust. In die hoedanigheid heeft hij een functie gehad waarin overzicht ook belangrijk was, net als in zijn functie als hoofd tollenaar. Maar in tegenstelling tot zijn oude baan in dienst van de Romeinse onderdrukkers, ging het in deze kerkelijke functie om de bevrijding van de mensen in het licht van het rijk van God. Zo heeft Zacheüs zijn leven in dienst van God gesteld en iets van de barmhartige liefde kunnen doorgeven die hij zelf heeft ervaren toen Jezus bij hem kwam. En hij zal in grote mate hebben vorm gegeven aan de gestalte van de diaconale kerk, door zorg te dragen voor de armen en de weduwen en wezen. Juist dat, zo weten we uit verschillende bronnen, maakte de kerk, ofwel de ‘gemeenschap van de Heer’, bijzonder aantrekkelijk voor buitenstaanders. Zij zagen onder de volgelingen van Christus diens liefdesgebod werkelijkheid worden: “Zie eens hoe die met elkaar omgaan, hoe ze elkaar beminnen, hoe ze zorg dragen voor elkaar.” Het was heel duidelijk hoe deze Geest van liefde Zacheüs heeft omgevormd. Wonderlijk, hoe God het kwade ten goede weet te keren.

-Doorwerking: Vanwege dit verhaal van omvorming is in de orthodoxe traditie de zondag voor het begin van de grote vasten Zacheüs-zondag geworden. En het verhaal van Zacheüs die Christus thuis ontvangt waardoor zijn

---

¹ Hier herinnert het evangelie aan de middag dat de Heer aan Abraham was verschenen bij de eiken van Mamre, en God aan Abraham zijn grootste zegen had gegeven, de belofte van een zoon. (Gen. 18,1-15) Het herinnert ook aan Rachab die Jozua's verkenners in Jericho gastvrijheid geboden heeft, waardoor haar familie gespaard bleef. (Joz. 2,1-21)

² Hiermee gaat Zacheüs in zijn genoegdoening veel verder dan de voorschriften uit de wet van Mozes. (Ex. 22,1; Lev. 6,5; Num. 5,6-7)

huis redding ontvangt, wordt ook gebruikt bij de inwijding van gebouwen. Het beeld van Zacheüs in de boom komen we veel tegen in de kunst. Misschien herinneren we ons nog wel zo'n afbeelding uit onze kindertijd? Of herinneren we ons het verhaal van onze 1^e communie, waarbij het verhaal vaak wordt voorgelezen om te vertellen dat niemand uitgesloten is van de familie van God.

-Actualisering: Het evangelie maakt ons er op attent dat wij niet onszelf in het midden van onze wereld dienen te plaatsen, zoals de omstanders doen. Want dan gaan wij bij de anderen gebreken zien en hen uitsluiten van de gemeenschap. We zien de ander dan eerder in het licht van de problemen die die persoon met zich meebrengt, ja, als 'probleemgeval'. Soms komen zo zelfs hele groepen tegenover elkaar te staan, en is het 'wij tegen zij'. We kunnen ieder vast wel een voorbeeld bedenken hoe dat in onze levenssituatie, in onze samenleving is gebeurd. Ook christenen en kerken stellen zich op deze wijze tegenover elkaar op, en ze vergeten zo de eenheid waartoe Christus zelf hen geroepen heeft, zelfs nog op de avond voor zijn lijden en dood, als in een laatste testament.

De schriftwoorden maken zichtbaar dat het wenselijk is om de anderen te zien met de 'ogen van God', vol mildheid, zonder te oordelen. Dan worden wegen van toenadering zichtbaar, kunnen wij opnieuw beginnen met elkaar en is herstel van relaties mogelijk. Wat een vreugde kan dat zijn. Heeft u dat wel eens meegemaakt?

Indien wij Gods onvoorwaardelijke liefde centraal stellen in ons leven, zo leren we van de Schrift, indien wij innerlijk werkelijk ontvankelijk worden voor Gods Geest, dan zijn wonderlijke veranderingen mogelijk. Als wij ons, net als Zacheüs, richten op Christus, kan dit leiden tot een omvorming in zijn Geest. Dat is, zo herinnert de poster van Willibrordzondag ons, dezelfde Geest die Christus heeft gegeven op het kruis en die in de gemeenschap van de gelovigen openbaar is geworden op Pinksteren. Het is dezelfde Geest die aan ieder van ons, ook al zijn wij van verschillende kerken en achtergronden, talenten en vermogens heeft geschonken. Die ons waardevol maakt, voor God en voor elkaar. Het is goed om als christenen bij elkaar te komen en onze dank voor deze gaven uit te spreken.

Vandaag worden wij geroepen om deze gaven van de Geest met elkaar te delen. Elkaar te verrijken en zo verder te groeien in eenheid en een grote familie te worden. Want het is in deze Geest dat wij werkelijk een bijdrage kunnen leveren aan de eenheid. Hoe dit praktisch onder christenen van verschillende tradities kan worden vormgegeven, daartoe levert het nieuwe boekje over spirituele oecumene van kardinaal Kasper van de Raad voor de Eenheid veel suggesties. Bij Jezus en Zacheüs wordt juist in het huisbezoek / de gastvrijheid en de tafelgemeenschap het Rijk van God openbaar. Dat geeft te denken en mag een bijzondere aansporing zijn voor ons christenen om onze verdeeldheid te overwinnen.

Het evangelie maakt duidelijk dat 'voorbij zien aan iemands gebreken' niet betekent geen oog te hebben voor diens noden. Jezus ziet de nood aan bevrijding van de last die op het geweten van Zacheüs drukt. En, hiervan bevrijd, ziet Zacheüs de noden van de armen en rechtelozen om hem heen. Zo mogen ook wij ons af vragen in hoeverre wij verstandig omgaan met onze rijkdom. En zijn wij in staat om tot een houding te komen waarin wij mensen in onze kring insluiten die niet in staat zijn om het gegevene terug te geven, om vrienden te maken zonder er iets voor terug te verwachten.

Tenslotte wordt ieder van ons door dit verhaal opgeroepen om na te denken over hetgeen waartoe wij ieder persoonlijk geroepen zijn, in het licht van Gods onvoorwaardelijke en onvergankelijke liefde. Wandelen we daadwerkelijk in dit licht? Luther heeft in dit verband Zacheüs gezien als het beeld van de zondaar die gerechtvaardigd is, als paradigma van de ziel. Laten we ons inspireren door het doorzettingsvermogen van Zacheüs, in de belofte van "zoekt en gij zult vinden". Laat de Aanwezigheid van God ons leven (bij)sturen, totdat we thuis komen bij hem, die bij ons zijn thuis heeft gezocht.